

Prinsipper, prioritering og planer for det videre arbeide med tiltak mot vannforurensninger

Av Eli Marie Åsen

Eli Marie Åsen er utdannet sosialøkonom fra Universitetet i Oslo i 1982 og ansatt som konsulent i Miljøverndepartementet.

Innlegg på møte i Norsk Vannforening 22. april 1985.

Stortingsmelding nr. 51 (1984—85) om forurensningspolitikken gir, foruten å trekke opp retningslinjene for det videre arbeidet med forurensningsbegrensende tiltak, en grundig beskrivelse av dagens forurensningssituasjon og hva som er oppnådd gjennom de tiltak som de 10 siste årene er satt inn på dette området. Jeg vil i innledningen begrense meg til å omtale retningslinjene for det videre arbeidet, ut fra stikkordene prinsipper, prioritering og planer.

Av statusbeskrivelsen vil jeg her bare gjengi konklusjonen slik Miljøverndepartementet ser den: 10 år med tiltak mot forurensninger har ikke vært forgjeves, vi har oppnådd betydelige forbedringer, men likevel er det ingen grunn til å si seg fornøyd med situasjonen. Det er behov for høy aktivitet på dette området i mange år framover.

Prinsipper

I stortingsmeldingen har vi lagt vekt på tre hovedprinsipper som det videre arbeidet vil bygge på:

- Forebyggende tiltak skal prioriteres.
- Forurenseren skal betale.
- Rensetiltakene skal i størst mulig utstrekning tilpasses den lokale forurensningssituasjonen.

Eksempler på forebyggende tiltak er prosessendringer i industrien, dyrknings-tekniske tiltak i landbruket og framstilling av mer miljøvennlige produkter som fosfatfrie vaskemidler og blyfri bensin. Rensing av utslipp fra industrien bør, der dette er mulig, løses ved prosessendringer framfor installering av utstyr for rensing av utslipp som allerede er oppstått. Forskning og overvåking er viktige hjelpemidler i en forebyggende forurensningspolitikk. Vi vil dermed på et tidlig tidspunkt kunne skaffe oss oversikt over forurensningsproblemenes omfang og karakter, slik at vi ikke opplever for mange situasjoner av typen Mjøsa.

Ved vektlegging av en forebyggende forurensningspolitikk er det viktig å være klar over at miljøproblemene ikke kan løses bare ved pålegg fra Miljøverndepartementet. Et av våre viktigste mål i tiden framover er derfor å få miljøvern hensynene bedre integrert i sektorpolitikken på andre områder. Vegmyndighetene og landbruksmyndighetene bør f.eks. være like opptatt av forurensningstiltak som det vi er i Miljøverndepartementet.

Det andre viktige prinsippet er at forurenseren skal betale. Dette er et prinsipp OECD-landene ble enige om i begynnelsen av 1970-årene for å unngå at forurensninger skulle få konkurransevridende effekter. Prinsippet er ikke fullt ut gjennomført

hverken i Norge eller i andre land. Vi opererer med støtteordninger for å redusere utslippene fra eksisterende virksomhet innenfor industri, kommune og landbruk, og vi mener at det heller ikke er mulig å gjennomføre prinsippet fullt ut så lenge vi befinner oss i en oppryddingsfase. Derimot bør vi kunne gå noe lengre i retning av gjennomføring enn vi gjør i dag. F.eks. sier vi ganske klart i meldingen at de kommunale vann-, kloakk- og renovasjonsavgifter bør økes slik at de dekker kommunenes kostnader fullt ut. Dessuten arbeider vi løpende med å definere hvilke kostnader som skal dekkes av forurenseren. Konkret kan jeg nevne at vi i øyeblikket er meget opptatt av at forurenseren i større grad bør dekke utgiftene til overvåking, kontroll og tilsyn. For ny virksomhet gjennomføres dessuten prinsippet om at forurenseren skal betale fullt ut, da det her ikke er etablert noen støtteordninger.

De to prinsippene jeg har nevnt er gamle og velkjente. Det tredje har vi formulert i forbindelse med denne stortingsmeldingen og det har under arbeidet med meldingen hatt flere betegnelser som «en mer resipientorientert politikk» eller noe klarere, «en lokalt tilpasset politikk». Uansett betegnelse, prinsippet innebærer i alle fall at rensetiltakene i størst mulig grad skal tilpasses den lokale forureningsssituasjon. En mer finmasket politikk er spesielt viktig etterhvert som de mest åpenbare tiltakene gjennomføres, og mer marginale og kostbare tiltak vurderes. Istedenfor å legge fram landsomfattende programmer for enkelte kilder, slik vi nå har hatt for industrien, vil det være aktuelt å utarbeide programmer for reduksjoner i enkelte vannressurser og byområder. Jeg vil imidlertid presisere at prinsippet om større grad av lokal tilpasning ikke betyr en generell liberalisering av rensekravene. I mange til-

feller betyr det tvert imot en skjerping av kravene til utslipp til sårbare resipienter.

Gjennomføring av prinsippet om en mer lokalt tilpasset forureningspolitikk gjør at vi f.eks. bør sette opp mål for bruken av en vannressurs og utarbeide resipientanalyser hvor det bringes klarhet i hvor forureningsningene stammer fra og hvor omfattende reduksjoner som er nødvendig for å nå de ønskede mål. Ved fastsettelse av målene vil en kunne bruke veiledende grenseverdier for miljøkvalitet. Deretter bør det gjennomføres kostnadseffektivitetsanalyser for å finne ut hvilke tiltak som gir mest igjen i form av reduserte forurenninger i forhold til kostnadene.

Prioritering

I meldingen foretas det to typer prioriteringer:

- En prioritering av hvilke geografiske områder som bør komme inn ved framtidig innsats og
- en prioritering av hvilke utslippskilder/problemområder som bør vies størst innsats i tiden framover.

Når det gjelder vannforurenninger, er det listet opp hvilke vannressurser som bør få første prioritet ved tildeling av ressurser de første 3—4 årene framover:

Vassdrag

Vansjø/Hobølvassdraget, Haldenvassdraget, Øyeren, Nedre Glomma, Orrevassdraget, Figgjovassdraget, Imsi-Lutsivassdraget, Hælcva og Otra.

Fjordområder

Oslofjordområdet, Hvaler-Singlefjorden, Iddefjorden, Drammensfjorden, Grenlands-

fjordene, Kristiansandsfjorden, Sørfjorden/ Harangerfjorden, Orkdalsfjorden og Rana-fjorden.

I tillegg kommer en lang rekke små vannressurser over hele landet hvor det eksisterer store lokale problemer.

Ved å konsentrere innsatsen mer enn hittil håper vi å oppnå forbedringer som virkelig monner i de utvalgte vannressursene. Når nettopp disse er valgt, skyldes det ikke minst at bedre forhold her vil få betydning for store befolkningskonsentrasjoner.

Når det gjelder *luftforurensninger*, har en i dag ikke tilstrekkelig grunnlag for å fastslå eksakt hvilke geografiske områder som bør prioriteres med hensyn til tiltak i de første årene framover, men ut fra dagens kunnskaper synes følgende områder hardest rammet:

Områder forurenset av industri:

Sarpsborg, Grenland, Høyanger, Øvre Årdal, Årdalstangen, Sundalsøra, Mosjøen, Mo i Rana, Sulittjelma og Kirkenes.

Byområder dominert av forurensning fra vegtrafikk og biloppvarming:

Fredrikstad, Lillestrøm, Oslo, Lysaker, Lillehammer, Gjøvik, Drammen, Stavanger, Bergen og Trondheim.

Ved prioritering av utslippskilder har vi kommet fram til at spesielt sur nedbør, landbruksforurensninger, og når det gjelder luftforurensninger, vegtrafikk, bør vies større oppmerksomhet i årene framover. Videre bør investeringene i kommunale kloakknett økes på landsbasis. Ellers vil bevilgninger til forskning og overvåkning bli prioritert, og det vil bli lagt økt vekt på å kontrollere at de pålagte tiltak virkelig gir den effekt som var forutsatt.

Planer

Jeg vil gi en kort oversikt over de tiltak som varsles i meldingen:

Landbruket peker seg mer og mer ut som en betydelig kilde til forurensninger i mange vannressurser. Innsatsen for å redusere landbruksforurensningene vil bli økt. Dette vil bl.a. skje gjennom økte rammer for tilskudd og lån til utbedring av husdyrgjødselkjellere, gjennom opplegg for bedre kontroll, rådgivning og informasjon. Det vil også bli satt i gang forsøksprosjekter i utvalgte områder for å få prøvd ut ulike forurensningsbegrensende tiltak.

Det er anslått at det er behov for å investere for ytterligere over 8 milliarder kroner i kommunale avløpsanlegg utenom rehabilitering av gammelt ledningsnett. I dag investeres det for ca. 375 mill. kroner årlig med finansieringsbistand fra Miljøverndepartementet. Miljøverndepartementet mener at oppryddingsarbeidet i kommunene bør økes i forhold til dagens nivå. Rammene for tilskudd og lån i Norges Kommunalbank vil bli økt, men kommunene bør som sagt også øke de kommunale kloakkavgiftene.

Mesteparten av oppryddingsinvesteringene i industrien er nå gjennomført, men industriforurensningene skaper fortsatt problemer en del steder. Finansieringsordningen for oppryddingstiltak i eldre industri vil derfor bli forlenget inntil videre. Kontrollen med at tiltakene virker som forutsatt vil bli trappet opp.

Kampen mot *sur nedbør* vil fortsette både nasjonalt og internasjonalt. Regjeringen har som mål at svovelutslippene internasjonalt skal reduseres med minst 50% i perioden 1980—1993, og arbeider aktivt for dette. Hittil har vi oppnådd at 19 land i tillegg til Norge har forpliktet seg

til å redusere SO₂ utslippene med minst 30% innen 1993.

Nasjonalt er det et viktig enkelttiltak at svovelinnholdet i fyringsolje fra og med 1. januar 1986 vil bli begrenset til maksimum 1% også for virksomhet etablert før 1. januar 1977. Fra samme dato vil svovelforskriftenes virkeområde bli utvidet til også å omfatte Hedmark, Oppland, Hordaland og Sogn og Fjordane, i tillegg til de sørligste fylkene.

Vegtrafikken, og spesielt nitrogenoksidene, er en meget viktig kilde til forurensningen av våre byer og tettsteder og som bidragsyter til sur nedbør. Regjeringen har vedtatt at forholdene skal legges til rette for markedsføring av blyfri bensin snarest mulig. Et utkast til forskrift er nå ute til høring. Forskriftsutkastet innebærer krav om at blyfri bensin skal være alminnelig tilgjengelig ved landets bensinstasjoner i begynnelsen av 1987.

Regjeringen vil vurdere en differensiering av avgiften på henholdsvis blyholdig og blyfri bensin, slik at det stimuleres til bruk av blyfri bensin til de biler som kan benytte dette.

Videre tar regjeringen sikte på å innføre avgasskrav på USA-nivå.

Som nevnt tidligere er det i forurensningspolitikken fremdeles et problem at vi vet for lite om omfang og virkninger av

forurensninger. Det er derfor nødvendig å bedre *kunnskapsgrunnlaget*. Departementet vil styrke innsatsen når det gjelder forskning og overvåking av forurensningssituasjonen.

Over halvparten av de eksisterende *kommunale avfallsbehandlingsanlegg* fører til miljøproblemer i lokalmiljøet. Som en følge av bl.a. dette har kommunene planer om å investere for ca. 2.7 milliarder kroner i nye avfallsanlegg og transportutstyr fram mot år 2 000. Departementet tar sikte på at rammene for statstilskudd og lån i Norges Kommunalbank skal økes i årene framover.

Departementet mener at miljøforholdene ved eksisterende avfallsanlegg også må bedres og at det bør investeres for i alt ca. 150 mill. kroner i oppryddingstiltak. Departementet vil gi finansieringsstøtte til dette slik at denne oppryddingen kan skje snarest mulig.

Rundt 80% av avfallet deponeres i dag på fyllplasser. Deponering på fylling vil ifølge kommunene til en viss grad bl.a. erstattes av større forbrenningsanlegg kombinert med energigjenvinning. Skjerpede krav til rensing av gass fra forbrenningsanlegg kan imidlertid medføre en noe svakere utbygging av denne type anlegg enn det kommunene hittil har regnet med.